

MISIUNEA MILITARĂ GERMANĂ DIN ROMÂNIA ÎN ANII 1940-1941 ÎN LUMINA UNOR INFORMAȚII DIN ARHIVELE NAȚIONALE, DIRECȚIA JUDEȚEANĂ SUCEAVA

Radu Florian Bruja

În conjunctura politico-militară europeană din vara anului 1940, o misiune militară germană în România, reprezintă pentru autoritățile de la București singura soluție viabilă pentru păstrarea integrității teritoriului românesc. Ostilitatea URSS și renunțarea la garanțiile franco-britanice, incapabile să mai sprijine România au dus țara noastră spre o inevitabilă apropiere de Germania lui Hitler, stăpână pe o mare parte din continent.

Primul care a cerut lui Hitler o misiune militară a fost regele Carol al II-lea, pe 2 iulie 1940, la doar câteva zile după ocuparea Basarabiei de către trupele sovietice, moment în care și-a arătat și disponibilitatea de a se alinia politicii Reich-ului german. Dar, Germania, care a speculat foarte bine situația în care se găsea România, nu a luat în discuție cererea decât după Dictatul din 30 august de la Viena, prin care a răspuns pretențiilor teritoriale ale Ungariei și Bulgariei, și după instalarea la conducerea țării a generalului Ion Antonescu, sprijinit de un Guvern național-legionar pro-german. După cum reiese din acordul lui Hitler din 19 septembrie 1940, acesta era dispus să satisfacă cererea reînnoită a generalului de a trimite o misiune militară, dar “flutură” sudul Transilvaniei între Ungaria și România pentru a obține aderarea celor două Țări la Pactul Tripartit. “Pentru ca România să poată găsi drumul spre noi, a trebuit să ocupăm Parisul” a deschis Ribbentrop prima rundă de convorbiri pentru aderare¹.

Un document confidențial al O.K.W. din 20 septembrie 1940 stabilea scopurile misiunii militare germane în România. Dacă scopul declarat oficial era acela de a instrui armata română la nivelul pregătirii celei germane, alte sarcini secrete ale misiunii vizau controlul unor zone de interes strategic pentru Reich. Astfel, zona petroliferă a văii Prahovei, aeroporturile de lângă București și porturile românești trebuiau protejate de eventualele bombardamente britanice aeriene ce puteau veni din sudul Balcanilor. Totodată, se urmărea aducerea de trupe în România, încorporarea românilor de etnie germană și mărirea capacității combative a trupelor românești în vederea unei acțiuni comune româno-germane în cazul unei confruntări cu URSS, tot mai previzibilă. Caracterul secret al acestor prevederi este subliniat și de faptul că ele nu trebuiau să fie cunoscute nici de români, nici de soldații germani.

Ion Antonescu urmărea obiectivele țării sale prin aducerea acestei misiuni. Prezența trupelor germane pe teritoriul României trebuia să dea greutate garanției germano-italiene într-un moment în care URSS, căutând să obțină o poziție privilegiată în cadrul Comisiei Internaționale a Dunării, încerca să preia să preia exclusiv controlul pe brațul Chilia. În acest sens, directivele misiunii militare germane în România cereau trupelor sale să nu se implice în incidentele de la frontiera cu URSS, dar garantau apărarea în cazul unui atac sovietic împotriva României. Generalul Antonescu, cunoscând instruirea precară a armatei române, credea că prin prezența unităților Wehrmacht-ului, prima să beneficieze de o pregătire și tehnică de luptă la nivelul celei din urmă. Mai mult, urmărindu-și scopul fundamental al politicii sale, Antonescu spera că o colaborare cu armata germană corespundea idealului său: refacerea României Mari².

Convenția din 17 septembrie 1940 aprecia la 19.000 soldați și ofițeri efectivele misiunii militare germane, adică o divizie de tancuri și aviație; dar acest număr avea să se mărească progresiv la peste 200.000 în primăvara anului 1941³, echivalând cu o adevărată armată de ocupație. Primele trupe ale Wehrmacht-ului au sosit în țară pentru a ocupa punctele strategice încă de la sfârșitul lunii septembrie. Pe 26 octombrie 1940, printr-un ordin al Ministerului Afacerilor Interne, prefecturile județene au fost anunțate că vor sosi numeroase autovehicule germane aparținând Diviziei I motorizată, de instrucție, solicitându-se acestora sprijinul pentru cazarea trupelor și asigurarea unei bune circulații pe arterele județene⁴.

În primăvara anului următor au venit în România și trupe operative, masate la granița răsăriteană a țării, în perspectiva conflictului cu Uniunea Sovietică.

Cheltuielile determinate de aprovizionarea misiunii militare germane în România aveau să aducă mari prejudicii statului român. Convenția asupra directivelor obligatorii pentru aprovizionarea trupelor germane în România, semnată în 17 ianuarie 1941 la București între împuternicitul pentru probleme economice al Germaniei, Neubacher, și delegatul Guvernului român, N. Dragomir, stabilea modalitățile de aprovizionare a Misiunii. Articolul I al Convenției prevedea că "cheltuielile de orice fel, referitoare la aceste aprovizionări privesc exclusiv Guvernul german, fiind bine înțeles că Statul Român nu va avea de suportat nici o cheltuială sub nici o formă"⁵. Convenția intrând în vigoare de la 1 ianuarie 1941, iar efectivele misiunii sporind succesiv în cursul anului 1941, este aproape imposibil de contabilizat la ce sume s-au ridicat cheltuielile cu aprovizionarea trupelor.

Pentru întreținerea armate germane erau necesare mari cantități de produse animaliere, cereale și leguminoase, dar și furnituri în materiale de construcții. Articolul II stipula a fi livrate săptămânal 200 boi și 400 porci cu posibilitatea măririi cu încă o sută de porci, și lunar până la 20.000 păsări (găini și rațe sau găște), 14 vagoane mazăre, 7 vagoane linte, 100 vagoane porumb și 100 vagoane orz și ovăz. Articolul III stabilea livrări de câte 50 vagoane paie presate, 600 vagoane lemne pentru foc și 22.000 m.c. grinzi grinzi și 3.000 m.c. scânduri la anumite dimensiuni cerute de germani. Și băuturile alcoolice erau stipulate în cantități apreciabile: 70.000 litri rachiu în prima lună, în timp ce vinul și berea erau tratate separat, după hotărârea Ministerului Coordonării, iar țigările "după posibilitatea Casei Autonome a Monopolurilor"⁶.

Creșterea efectivelor germane de pe teritoriul României a generat ulterior eforturi și mai mari făcute de statul român, fără să existe înregistrări ale acestor noi cifre.

Articolul VII prevedea o serie de produse ce nu puteau fi livrate: pâine, cartofi, ulei comestibil, produse lactate, ouă (până la 31 martie) și grăsimi (acestea din urmă putând fi obținute din tăierea porcilor). Se mai stipula ca aceste produse să nu fie preluate de la populație, dar este greu de crezut că soldații germani, care aveau o putere de cumpărare peste media țării, să nu se fi aprovizionat cu aceste alimente necesare fără să fi adus prejudicii locuitorilor în sume ce nu vor putea fi niciodată calculate. De altfel, soldații germani cumpărau alimente de pe piață, care erau expediate ilegal sub formă de colete în interiorul Reich-ului⁷. Că nu s-au respectat aceste cereri stă mărturie și un ordin al Ministerului Apărării Naționale din 17 aprilie 1941, care cere înființarea unei comisii mixte formate din reprezentantul local al trupelor germane, prefectul sau primarul localității respective și un reprezentant al autorităților militare române care să supravegheze ca "militarii germani să se abțină de la orice cumpărări în afara localurilor de consumație pe loc (restaurante, cafenele, berării și cofetării)"⁸. Încă din 30 ianuarie 1941 se făcea de către Ministerul Coordonării prima reclamație către trupele germane prin care se cerea ca acestea să respecte convenția încheiată, iar procurările de pe piață și comenzile date întreprinderilor române să se facă în baza unei autorizații a Ministerului Economiei Naționale, de către Intendența Armatei române.

Tot în Convenție se acordau reduceri pentru operațiunile de prelucrare a cerealelor și leguminoaselor necesare trupelor germane, ca și scutiri de taxe vamale pentru cerealele aduse în țară din URSS pentru aceleași trupe. Textul Convenției se încheia nu înainte de a se oficializa și

transportul pe Căile Ferate Române, contabilizat de autoritățile române și trecut în contul Guvernului german.

Cel mai important articol, al IV-lea, sublinia că “toate aceste produse vor fi cumpărate și livrate numai prin intendența armatei române, cu care se va face o decontare, cu excepția mazărei, linteii, porumbului, orzului și ovăzului care vor fi procurate de intendența germană, direct de la Reichsstelle für Getreide”⁹. În realitate însă, “intendența germană dă instrucțiuni și intendența română execută serviciile practice de aprovizionare”¹⁰.

O a doua mare problemă legată de prezența Misiunii militare germane în România, cu care s-a confruntat statul român, a fost legată de locul, modul și prețul de cazare a trupelor misiunii. Ministerul de Interne, în acord cu Comandamentele teritoriale, au clasificat localitățile în care urmau să fie cantonați soldații și ofițerii germani după cum urmează:

“comunele până la 3.000 locuitori – categoria D

comunele până la 10.000 locuitori – categoria C

comunele peste 10.000 locuitori – categoria B

București și Sinaia aparțin categoriei A”¹¹.

În înțelegerea dintre Guvernul român și misiunea militară germană din 22 noiembrie 1940 s-a stabilit că cheltuielile de cazare vor fi suportate de Guvernul german, cu excepția Diviziei I de Instrucție, care va fi cazată în contul Ministerului Apărării Naționale. De cazarea trupelor în condiții optime și de cantonarea materialelor de luptă germane urmau să se ocupe Cercurile de Recrutare române.

Cantonarea în unitățile hoteliere și în hanuri se făcea cu o reducere de 50% din tariful oficial. Pe 9 februarie 1941, un nou protocol fixa prețul maximal al cazării într-o cameră cu un pat la 300 lei și la 600 lei camera cu două paturi. Dacă se rechiziționa mai mult de 1% din total, reducerile erau doar de 30% din tarif, dar la acoperirea capacității de cazare a unității respective se mai scădeau 15% din suma totală. Camerele închiriate de la particulari primeau un preț diferit în funcție de categoria localității respective, fixat de comisia de rechiziții a Cercului de recrutare, aplicându-se o reducere de 20-30%. Pentru achiziționarea imobilelor întregi se mai puteau scădea 250 lei pe zi, iar pentru imobile cu cazare de slabă calitate, alocația se reducea după apreciere. Se ajungea astfel ca militarii germani să închirieze spații la prețuri ce nu acopereau cheltuielile.

Cercurile de Recrutare se mai obligau să asigure de la particulari mobilierul și accesoriile necesare cazării în bune condiții a trupelor din misiunea germană.

O dată cu creșterea numărului de militari germani veniți în România, s-au solicitat imobile aparținând statului. Deși Ministerul Afacerilor Interne urma să interzică folosirea școlilor pentru găzduirea soldaților germani, Ordinul din 5 ianuarie 1941 permitea ocuparea în întregime a școlilor evreiești, iar protocolul din 9 septembrie 1941 oferea trupelor nou venite spații în școlile primare “din două școli, câte una și din două clase, câte una”¹².

În sfârșit, pentru garaje și locurile de campare a materialului și autovehiculelor germane se percepea o taxă cu 50% sub prețul de chirie oficial.

Deși proprietarii particulari trebuiau să-și primească alocațiile de închiriere din 10 în 10 zile, apărând mai puțin păgubiți decât Statul român, la 12 mai 1941 Comandamentele Teritoriale trimitea prefecturilor de județe un ordin de revizuire a cartiruirii trupelor germane. Acest ordin se datorează nenumăratelor reclamații ale proprietarilor care se plâng că “nu li s-au plătit drepturile ce li se cuvin și că ei trăiesc din încartiruirea camerelor, neavând nici o sursă de existență în afara acestor camere”¹³.

Nerespectarea obligațiilor de cazare de către misiunea militară germană a generat pe lângă nemulțumirile proprietarilor păgubiți și mari daune Statului român. În aceste condiții, ordinul Ministerului Apărării Naționale din 20 martie 1943 de întocmire a situației centralizate a cazării trupelor germane a scos la iveală atitudinea acestora față de înțelegerile avute cu statul român.

Arhiva Națională a județului Suceava păstrează situația cazării trupelor misiunii militare germane în acest județ, într-o înregistrare din martie 1943.

Astfel, militarii germani au fost cazați după cum urmează: în comunele Ipotești, Sf. Ilie, Lipoveni, Cajvana și Milișăuți s-au închiriat numai terenuri în contul Statului român. În comunele Măriței, Dănila și Bosanci s-au cazat unități de pionieri ai misiunii germane la școlile primare sau în cabinetele de lectură. La primăria din Liteni au fost rechiziționate trei imobile pentru un tren de luptă, iar la primăria Burdujeni s-au închiriat o casă și o magazie pentru efecte militare. La Suceava a fost cazată gratuit Administrația misiunii militare din județ, într-o casă în care a fost evacuat evreul Kiuger Zellg, și alte 9 camere și dependințe pentru Compania a 3-a Dienststelle; dar ultima companie a fost cazată după încetarea activității misiunii militare pe teritoriul României.

Din sumele ce trebuiau plătite particularilor nu se cunosc decât cele pentru perioada 20 aprilie – 22 iunie 1941, din comunele Dănila (22.632 lei) și Bosanci (60.070 lei pentru sălile de clasă și 18.000 lei pentru cabinetul de lectură); perioada 16 aprilie – 18 mai 1941, în comuna Liteni (5.020 lei); perioada 1 aprilie – 18 mai 1941, în comuna Costâna (39.840 lei) și primăria Burdujeni (9.360 lei pentru închirierea unei magazii și 1.518 lei pentru o casă).

Restul sumelor nu se cunosc și n-au putut fi înregistrate deoarece la plecarea trupelor germane acestea nu și-au lăsat nici măcar numărul unității. Conform înțelegerilor, din data de 12 iunie 1941, fosta misiune militară intră în rândurile trupelor operative care se pregăteau în secret să atace URSS, iar numărul militarilor și al unităților nu trebuiau cunoscute. Astfel, adresa Ministerului Apărării Naționale, care cerea Ministerului de Finanțe să contabilizeze cu precizie totalul cheltuielilor pentru a se putea stabili până la 31 iulie 1941 sumele ce trebuiau plătite de statul german, a rămas fără ecou.

Privilegiilor de ordin economic li se adăugau și altele, de natură juridică. Pe 2 ianuarie 1941 s-a dat ordinul circular nr. 1394, prin care se prevedeau instrucțiunile asupra procedurilor de urmat față de militarii germani aflați în România și care comiteau crime calificate de Dreptul german. Astfel, acei soldați nu puteau fi cercetați și judecați decât de către autoritățile juridice germane aflate în țară. Militarii germani ce comiteau astfel de fapte nici măcar nu puteau fi reținuți de către autoritățile române, acestea limitându-se doar la a întocmi un raport cu cele întâmplate și a stabili identitatea pe baza legitimației – Soldbuch – care, însă, urma să rămână asupra militarului german. Autoritățile române puteau reține militari germani doar în lipsa agenților germani la fața locului, dar aceștia trebuiau predați comendurilor germane.

Autoritățile române urmau să solicite celor germane instituirea unei comenduri de piață în cadrul garnizoanelor misiunii militare germane care să coopereze cu comendurile române, iar “pentru supravegherea localităților comendurile să organizeze un serviciu de patrulare germane”¹⁴. Este însă greu de stabilit până la ce punct erau dispuse autoritățile germane să colaboreze cu cele române în ceea ce-i privea pe proprii militari, atât timp cât ei considerau alianța cu România după cuvintele lui Bismarck: “în orice alianță există un cal și un călăreț”. Se știe, totodată, că Guvernul român a atras atenția asupra ilegalităților trupelor germane din țară, fără a primi un răspuns satisfăcător.

Printre scopurile misiunii militare germane în România se număra și acela de încorporare a etnicilor germani de naționalitate română în cadrul Wehrmacht-ului. În acest scop, la 12 august 1941 s-a întocmit Tabloul cu numele și prenumele concentraților din orașul Suceava: din 116 de nou încorporați, 23 sunt de etnie germană și, deci, încorporați de către armata germană. Reglementarea acestei situații se va face abia în 1943 prin Protocolul semnat de către ministrul Germaniei la București, Manfred von Killinger.

Pagubelor economiei naționale, subordonată mașinii de război germane, trebuie să li se adauge și acelea datorate nemulțumirii și acțiunilor clandestine ale locuitorilor țării. prin Ordinul Departamentului Ministerului Afacerilor Interne din 29 aprilie 1941 se semnalează o nouă serie de

acte de distrugere a liniilor telefonice și telegrafice utilizate de armata germană¹⁵. În ordin sunt trecute județele Vlașca, Ilfov, Teleorman și Dolj și localitățile București, Giurgiu și Turnu Măgurele, ca zone unde s-au comis cele mai multe acte de acest fel. Prin acesta se cere organelor polițienești și Jandarmeriei supravegherea acestor rețele de comunicație și pedepsirea vinovaților. Oricât s-ar justifica actele ilegale ale cetățenilor României împotriva armatei germane, liniile distruse aparțineau statului român, care era nevoit să suporte aceste pagube.

Prin aceste consecințe, prezența misiunii militare germane în România în anii 1940-1941 trebuie înțeleasă ca un moment dificil, din care lipsea alternativa. Idealul politic al Guvernului Antonescu nu poate fi obținut decât prin alianța cu Germania și acceptarea unei misiuni militare pe teritoriul țării, care să garanteze granițele. Dar, se ridică întrebarea dacă a meritat efortul depus de statul român și locuitorii săi pentru întreținerea acestei misiuni...

NOTE:

1. Fl. Constantiniu, Ilie Schipor, *Trecerea Nistrului (1941). O decizie controversată*, București, 1995, p. 49.
2. *Ibidem*, p. 50.
3. D. Șandru, I. Saizu, *Unele aspecte privind consecințele economice ale prezenței trupelor germane în România (1940-1944)*, în "Anuarul Institutului de Istorie "A.D. Xenopol", Iași, IV/1967, p. 123.
4. Arhivele Naționale, Direcția Județeană Suceava, F.P. 23/1940, f. 18.
5. Arhivele Naționale, Direcția Județeană Suceava, F.P. 13/1940, f. 9.
6. *Ibidem*.
7. D. Șandru, I. Saizu, *op. cit.*, p. 125-126.
8. Arhivele Naționale, Direcția Județeană Suceava, F.P. 15/1940, f. 10.
9. *Ibidem*, f. 9.
10. M. Iacobescu, *Unele aspecte semnificative privind cazarea și aprovizionarea misiunii militare germane în România (1940-1941)*, în "Studii și cercetări științifice", Suceava, 1970, p. 190.
11. Arhivele Naționale, Direcția Județeană Suceava, f. 14.
12. *Ibidem*.
13. *Ibidem*, f. 38.
14. *Ibidem*, f. 30.
15. *Ibidem*, f. 34.